

VOLITVE RAZOČARALE LIBERALCE IN DLEAVCE

'NESTRANKARSKA' POLITIKA DOŽIVELA FIASKO

Olsonova zmaga v Californiji daje novo upanje Tom Mooneyju

Volitve so zelo skrčile demokratsko večino v kongresu, pa tudi v senatu bo sedelo osem republikancev več. — Trije progresivni governerji poraženi. — Soc. stranka v New Yorku izgubila prostor na glasovnici. — Protidelavski zakon zavrnjen v Californiji in Washingtonu in sprejet v Oregonu

Volitve dne 8. novembra niso bile nič kaj razveseljiv dogodek za new-dealske demokrate in Roosevelta, za liberalce, progresive in "nestrankske" delavce, toliko bolj so pa razveselje republikancev, ki zdaj upajo, da bodo v nekaj letih spet jahali konjička v Washingtonu. Demokrati so izšli iz volitev precej okreči; izgubili so precejšnje število kongresnih sedežev in mnogo goverskih uradov. Republikanci so pridobili 82 novih sedežev v kongresu, osem v senatu, poleg tega so pa pregnali demokrate iz 12 goverskih uradov. Na drugi strani se pa demokrati tolažijo, da so zmagali v dveh važnih državah — v New Yorku, kjer so obdržali kontrolo, in v Californiji, ki je bila zadnjih 40 let pod republikansko kontrolo.

Zelo je pa razočaral liberalce in progresive poraz treh najbolj progresivnih governerjev v deželi: farmarsko-delavskega governerja Bensonja v Minnesota, La Follette v Wisconsinu in Murphyja v Michiganu. Slednjega je podpiral CIO oz. Nestrankska delavska liga, kar ga pa ni moglo rešiti. "Nestrankski" so ostali pod kapom še v nadaljnjih dveh velikih industrijskih državah — v Ohiju in Pennsylvaniji, ki sta spet prišli pod republikansko kontrolo.

V New Yorku je šlo demokratom precej tesno za kožo in gov. Lehmana in demokratsko listo so rešili glasovi newyorške Delavske stranke, ki pa je pri tem izgubila vse zastopnike v državnih legislaturah. Socialističan lista s Thomasom na čelu je pa dobila samo okrog 33 ti-

"Diktator Stalin" v koledarju

Ali je Jožef Stalin graditelj ali rušitelj demokracije? Ali vodi Sovjetsko unijo v socializem, ali v razpad, kakor upa Hitler? Kakšna so Stalinova svojstva? Ali je res krvoloco in ako je — ali v prid ali v škodo USSR?

To so vprašanja, o katerih je napisal daljši članek Milan Medvešek. Priobčen je v Ameriškem družinskom koledarju za leto 1939, ki je izšel ta teden.

Ta letnik je bogat tudi na teoretičnih člankih. Na primer članek "Fatalizem in delavsko gibanje" je razprava, ki je vredna, da jo vskako, ki se za potek zgodovine kolikor žanima, pazno prečita. Enako članek o končnih ciljih socializma.

V poveztem delu koledarja je štirinajst pisov, daje mnogo informativnega gradiva, pesmi in ilustracij. Posamezen izvod koledarja stane 75c. Naročila pošljite "Proletarčevi" knjigarni.

LOVCA NA "RDEČKARJE"

Kongresnik Martin Dies, načelnik kongresnega odseka za preiskavo neameriških aktivnosti, in tajnik odseka Robert E. Stripling. Oba sta videti hudo zamiljena (ali zaspana, kakor se vam pač vidi). Nemara premišljajo, ali ni morda kaj 'komunistov' tudi med Kolumbovimi vitezi, ali ju pa 'lov' že dolgočasi?

DROBIŽ OD VSEPOVSOD

Krčenje razdalj

Angleški vojaški letalci so pretelki teden spet pokazali svetu, kako se bolj in bolj krčijo razdalje med kontinenti. Tri angleška bombna letala, ki tehtajo po devet ton, so vrelela pot iz Ismaila v Egipt do Port Darwina v Avstraliji, ki znaša 7,160 milij, v 48 urah! S tem so prekosili rekord sovjetskih letalcev, ki so lani napravili polet iz Moskve preko severnega tečaja v San Jacinto, California (6,306 milij) v 62 urah. Oba poleta sta bila napolnjena brez prestanka. Tako je tudi Amerika čezdaj bližje — Evropi in Aziji.

Plen je poceni

Ko so Japonci zavzeli Canton, seveda po starri navadi niso pozabili mesta izropati. Posledice je, da je na trgu preobilica plena, ki je vsed tega na prodaj malone zastonj. Tako je na primer neki inozemec kupil za en dolar fotografsko kamero tipa, ki se v Združenih državah prodaja po 350 dolarjev!

Francovi nameni

Pred kratkim je imel neki ameriški časnik razgovor z generalom Francem, ki mu je med drugim pravil, da je "že zmagal" in tvežil, da je v njegovi armadi manj kot dva odstotka inozemcev, odkar je Mussolini odpoklical 10,000 svojih vojakov. Potem mu je med drugim povedal, da se ne bo pogajal z lojalisti, "ker so kriminalci" in da le-ti ne morejo pričakovati od njega no-

bene amnestije, temveč v najboljšem slučaju prisilno delo, s katerim jih bo "poboljševal". Na črni listi ima Franco nad dva milijona imen lojalistov, nad katerimi bi se rad mašeoval.

21 let sovjetske Rusije

Dne 7. nov. je sovjetska Rusija uradno proslavila svojo 21. obletnico. Ob tej priliki je govoril tudi predsednik sveta ljudskih komisarjev Molotov, ki je udaril po fašisti, omenil Monakovo in pristavl, da bo še Hitler še naprej, okral London zaradi izdajstva nad Čehoslovaško ter izjavil, da se sovj. Rusija ne bojni nobenega napadala. Japoncem, je dejal, so sovjeti že pokazali, po čim je sovjetsko grozdje. — Ob tej priliki se je tudi doznao, da je v teku "čistka" tudi v sovjetski bojni mornarici.

Angleški kralj pride v Ameriko

Angleški kralj George VI. je obvestil angleško poslansko zbornico, da se bosta z ženo odzvala povabilu predsednika Roosevelta ter ga obiskala prihodnje poletje, ko bosta skončala svojo turo po Kanadi. Kraljev obisk bo najbrže političnega značaja, kajti Angleščini si že telesnejši gospodarskih in tudi političnih vezi z Združenimi državami. Ampak kaj naj pa Amerika pričakuje od takih "prijateljev" ali zaveznikov

ko je Anglija pod vodstvom Chamberlaina in njemu podobnih torijskih državnikov, katerih beseda ni vredna niti toliko kot konjska figa na cesti?

Francovi nameni

Pred kratkim je imel neki ameriški časnik razgovor z generalom Francem, ki mu je med drugim pravil, da je "že zmagal" in tvežil, da je v njegovi armadi manj kot dva odstotka inozemcev, odkar je Mussolini odpoklical 10,000 svojih vojakov. Potem mu je med drugim povedal, da se ne bo pogajal z lojalisti, "ker so kriminalci" in da le-ti ne morejo pričakovati od njega no-

gleških in francoskih politikov in diplomatom.

Kaj smo videli v teh dvajsetih letih miru na papirju? Nič manj kot devetnajst vojn, v katerih je izgubilo življenje tri milijone ljudi. In danes smo pričeva dvema krvavima konfliktoma — Španiji in na Kitajskem — in pripravljajo se nov svetovni konflikt, v primeri s katerim se bodo zdele vse sedanje vojne tako rekoč otroke vojne igre.

Dne 11. novembra 1918., nekaj rok po podpisu premirja, je izjavil predsednik Wilson: "Oboroženega imperializma je konec." Enako optimistične izjave so podajali možje v visokih uradih širok sveta. Kako grdo so se zmotili! Komaj dvaj-

Chamberlain je dobil brco od volilcev

Prve dopolnilne volitve v angleško poslansko zbornico, ki so se vrstile po Chamberlainovi monakovski kupčiji, s katero je Hitleru prodal Čehoslovaško, so prinesle Chamberlainu in njegovim torijem krepko brco. Volitve so se vrstile v Dartfordu in kandidata sta bila konservativce (Chamberlainova stranka) R. G. Michell in laboritka Jennie L. Adamson, žena delavskega poslance Williama H. Adamsona. Izid volitev je prinesel Delavski stranki ali laboritu nadaljnji sedež v parlamentu, torijem pa zaušnico, kajti zmagala je Adamsonova.

Mrs. Adamson je šla pred volilce s sledenjem vprašanjem: "Ali nam je premier Chamberlain zagotovil mir?" Obenem jim je povedala, da je Chamberlain, z monakovsko kapitulacijo pred Hitlerjem dovolil fašistom prost po izvajjanju njihovih osovovalnih načrtov. Z njim se je strinjalo 46.514 volilcev, dočim je dobil njen torijski tekmeč 42.276 glasov.

Michell je v vojnih kampanjih zagovarjal Chamberlainovo "mirovno politiko". Njegeva nasprotnica je zmagala z večino 4.238 glasov. Pri splošnih volitvah 1. 1935. jo je porazil konservativni tekmeč z večino nekaj nad dva tisoč glasov.

Sodeč po izidu teh volitev, večina dartfordskih volilcev ne verjamajo v Chamberlainovo "mir" in njegove krovne kupčije na račun malih narodov. Še nekaj takih volitev in Chamberlain bo zletel in Astorkina klika bo izgubila vpliv na angleško politiko. Za Anglijo bi bila to sreča.

Udarec za Kino

Ameriške firme v Šangaju so bile obveščene, da so francoski oblasti in Indo-Kini prepovedale prevoz vojnih potrebščin, namenjenih v Kino. Če je to res, bo to bud udarec za Kitajce, katerim ostane potem same pot preko angleške Burme, ki je silno dolga, in zvezka s sovjetsko Rusijo.

Angleži ogorčeni

Divjanje nemških nacističnih držav nad Židji in barbarski ukrepi Hitlerjeve vlade proti Židom so vzbudili silno ogorčenje v Angliji. To ogorčenje je tako hudo v prislu, da bo moral Chamberlain najbrž vzeti nekoliko oddih pri svojem branjenju z Nemčijo, kateri je menila že misli ponuditi nazaj nekaj njenih nekdanjih kočionij.

Kitajska vztraja v neenakem boju za svojo svobodo

Ceng Kajšek se je s svojimi četami umaknil v notranjost dežele, v težko dostopne province ob gorjem toku reke Jangce. Z njim se je selila industrija, trgovina in univerze. Čungking je novo glavno mesto Kitajske. Kajšek pravi, da japonske zmage niso strle kitajske volje do odpora.

Ko so Japonci 25. oktobra zasedli Hankow, "kitajski Chicago", in kmalu potem se Canton, največje pristanišče v Južni Kitaiski, so s tem domala začeli zasedbo, največjega dela Kitajske, ki je poznal modernem svetu. Japonci so zdaj gospodarji Nankinga, Šangaja, Pekinga, Cantona, Tientsina in Hankowa — največjih kitajskih mest — in kontrolirajo vsa kitajska pristanišča in brez malega vse kitajskih železnic. Na prvi pogled se zdi, da so japonski generali dosegli svoj cilj ter dobili Kitajsko na kolena.

Toda zapadno od Hankowa eksistira še ena Kitajska, v kateri svet ne ve mnogo in s katero morajo računati japonski militaristi. Od osrednje Kitajske, ki je zdaj brez malega v japonskih rokah, jo ločijo dolge vrste visokih, strmlj, večinoma neprehodnih gora, skozi katere si je izkrila pot reke Jangce mesto Čungking, gospodarskih med visokimi napicnimi pečinami. Onostran teh gorskih velikosti se razprostira provinca Šejan, domovina kitajskega komunističnega gibanja. Na robu te pokrajine leži na skalnatem obrežju reke Jangce mesto Čungking, gospodarsko središče za sto milijonov Kitajcev, ki prebivajo v eni izmed najlepših, najplodnejših in najbolj gosto naseljenih pokrajini na svetu. V Čungking so se že v avgustu preselili teh gorskih velikosti, se razprostira provinca Šejan, domovina kitajskega komunističnega gibanja. Na robu te pokrajine leži na skalnatem obrežju reke Jangce mesto Čungking, gospodarsko središče za sto milijonov Kitajcev, ki prebivajo v eni izmed najlepših, najplodnejših in najbolj gosto naseljenih pokrajini na svetu. V Čungking so se že v avgustu preselili teh gorskih velikosti, se razprostira provinca Šejan, domovina kitajskega komunističnega gibanja. Na robu te pokrajine leži na skalnatem obrežju reke Jangce mesto Čungking, gospodarsko središče za sto milijonov Kitajcev, ki prebivajo v eni izmed najlepših, najplodnejših in najbolj gosto naseljenih pokrajini na svetu. V Čungking so se že v avgustu preselili teh gorskih velikosti, se razprostira provinca Šejan, domovina kitajskega komunističnega gibanja. Na robu te pokrajine leži na skalnatem obrežju reke Jangce mesto Čungking, gospodarsko središče za sto milijonov Kitajcev, ki prebivajo v eni izmed najlepših, najplodnejših in najbolj gosto naseljenih pokrajini na svetu. V Čungking so se že v avgustu preselili teh gorskih velikosti, se razprostira provinca Šejan, domovina kitajskega komunističnega gibanja. Na robu te pokrajine leži na skalnatem obrežju reke Jangce mesto Čungking, gospodarsko središče za sto milijonov Kitajcev, ki prebivajo v eni izmed najlepših, najplodnejših in najbolj gosto naseljenih pokrajini na svetu. V Čungking so se že v avgustu preselili teh gorskih velikosti, se razprostira provinca Šejan, domovina kitajskega komunističnega gibanja. Na robu te pokrajine leži na skalnatem obrežju reke Jangce mesto Čungking, gospodarsko središče za sto milijonov Kitajcev, ki prebivajo v eni izmed najlepših, najplodnejših in najbolj gosto naseljenih pokrajini na svetu. V Čungking so se že v avgustu preselili teh gorskih velikosti, se razprostira provinca Šejan, domovina kitajskega komunističnega gibanja. Na robu te pokrajine leži na skalnatem obrežju reke Jangce mesto Čungking, gospodarsko središče za sto milijonov Kitajcev, ki prebivajo v eni izmed najlepših, najplodnejših in najbolj gosto naseljenih pokrajini na svetu. V Čungking so se že v avgustu preselili teh gorskih velikosti, se razprostira provinca Šejan, domovina kitajskega komunističnega gibanja. Na robu te pokrajine leži na skalnatem obrežju reke Jangce mesto Čungking, gospodarsko središče za sto milijonov Kitajcev, ki prebivajo v eni izmed najlepših, najplodnejših in najbolj gosto naseljenih pokrajini na svetu. V Čungking so se že v avgustu preselili teh gorskih velikosti, se razprostira provinca Šejan, domovina kitajskega komunističnega gibanja. Na robu te pokrajine leži na skalnatem obrežju reke Jangce mesto Čungking, gospodarsko središče za sto milijonov Kitajcev, ki prebivajo v eni izmed najlepših, najplodnejših in najbolj gosto naseljenih pokrajini na svetu. V Čungking so se že v avgustu preselili teh gorskih velikosti, se razprostira provinca Šejan, domovina kitajskega komunističnega gibanja. Na robu te pokrajine leži na skalnatem obrežju reke Jangce mesto Čungking, gospodarsko središče za sto milijonov Kitajcev, ki prebivajo v eni izmed najlepših, najplodnejših in najbolj gosto naseljenih pokrajini na svetu. V Čungking so se že v avgustu preselili teh gorskih velikosti, se razprostira provinca Šejan, domovina kitajskega komunističnega gibanja. Na robu te pokrajine leži na skalnatem obrežju reke Jangce mesto Čungking, gospodarsko središče za sto milijonov Kitajcev, ki prebivajo v eni izmed najlepših, najplodnejših in najbolj gosto naseljenih pokrajini na svetu. V Čungking so se že v avgustu preselili teh gorskih velikosti, se razprostira provinca Šejan, domovina kitajskega komunističnega gibanja. Na robu te pokrajine leži na skalnatem obrežju reke Jangce mesto Čungking, gospodarsko središče za sto milijonov Kitajcev, ki prebivajo v eni izmed najlepših, najplodnejših in najbolj gosto naseljenih pokrajini na svetu. V Čungking so se že v avgustu preselili teh gorskih velikosti, se razprostira provinca Šejan, domovina kitajskega komunističnega gibanja. Na robu te pokrajine leži na skalnatem obrežju reke Jangce mesto Čungking, gospodarsko središče za sto milijonov Kitajcev, ki prebivajo v eni izmed najlepših, najplodnejših in najbolj gosto naseljenih pokrajini na svetu. V Čungking so se že v avgustu preselili teh gorskih velikosti, se razprostira provinca Šejan, domovina kitajskega komunističnega gibanja. Na robu te pokrajine leži na skalnatem obrežju reke Jangce mesto Čungking, gospodarsko središče za sto milijonov Kitajcev, ki prebivajo v eni izmed najlepših, najplodnejših in najbolj gosto naseljenih pokrajini na svetu. V Čungking so se že v avgustu preselili teh gorskih velikosti, se razprostira provinca Šejan, domovina kitajskega komunističnega gibanja. Na robu te pokrajine leži na skalnatem obrežju reke Jangce mesto Čungking, gospodarsko središče za sto mil

PROLETAREC

LIST ZA INTERESE DELAVSKEGA LJUDSTVA.

IZHAJA VSAKO SREDO.

Izdaja Jugoslovanska Delavska Tiskovna Družba, Chicago, Ill.

GLASILLO JUGOSLOVANSKE SOCIALISTIČNE ZVEZE

NAROCNINA v Zedinjenih državah za celo leto \$3.00; za pol leta \$1.75,

za četrt leta \$1.00.

Inozemstvo: za celo leto \$3.50; za pol leta \$2.00.

Vsi rokopisi in oglaši morajo biti v našem uradu najpozneje do pondeljka popoldne za priobčitev v številki tekočega tedna.

PROLETAREC

Published every Wednesday by the Jugoslav Workmen's Publishing Co., Inc. Established 1906.

Editor.....Frank Zaitz.
Business Manager.....Charles Pogorelec.
Asst. Editor and Asst. Business Manager.....Joseph Drasler

SUBSCRIPTION RATES:

United States: One Year \$3.00; Six Months \$1.75; Three Months \$1.00.
Foreign Countries, One Year \$3.50; Six Months \$2.00.

PROLETAREC

2301 S. Lawndale Ave. CHICAGO, ILL.
Telephone: ROCKWELL 2864.

Despotstvo proti demokraciji

Despotstvo je vladna oblika, v kateri vlada nad življenjem in smrto vseh podanikov en sam človek, čigar volji se mora pokoriti sleherni podanik. Despot vlada predvsem s pomočjo strahu, ki ga vzbuja z grožnjo, da je vešal za vsak poskus zoperstavljanja njegovi volji. Svojo voljo vsljuje s pomočjo vojakov, birciev in rabiljev, ki spravijo vsakega upornika proti despotovi volji v deželo sene, kjer ni muh, komarjev niti despotov.

Despotstvo je doma iz Azije. Evropa je imela tekom svojega razvoja različne absolutistične vladne oblike, toda despotstva ni poznala, izjemo napol azijske Rusije, ki je imela v osebi carja ali "gosudarja", kakor se je imenoval, pristnega despota. Dve desetletji po svetovni vojni, po kateri je začela evropska kapitalistična gospodarska in politična stavba padati narazen, pa je bil podvzet poskus, da se tudi v Evropi uvede pravo despotstvo po azijskem vzorcu. Ta poskus sta izvršila Mussolini in Hitler, v Španiji ga pa skuša izvesti njun podrepnik Franco. Svoj poskus imenujeta fašizem oziroma nacizem, kar je končno vse ena figura, ker bistvene razlike ni.

Po tem, kar smo napisali zgoraj, nam mora biti jasno, da je despotstvo popolno nasprotje demokracije. Zato je razumljivo, da vsak despot sovraži tudi najmanjšo šenco demokracije, v kateri vidi svojo pogubo. In to nam pove, zakaj sta se Hitler in Mussolini zarotila, da bosta uničila vsako demokracijo, dokler bosta v sedlu fašistična despota.

Na video sta že precej daleč uspela. London in Pariz sta klonila pred despotovo voljo ter mu izročila demokratično čehoslovaško, kjer imajo zdaj samo še medlo senco nekdanje demokracije, ki bo pa morala prej ali slej tudi izginuti. Podunavje in Balkan sta s tem izgubila vsako upanje na povratak demokracije, dokler bosta v sedlu fašistična despota.

Ti uspehi fašističnega despotstva so razčarali vse prijatelje demokracije in mnogi izmed njih se danes udajajo pesimizmu (črnogledstvu) in stopejo: "Glejte! Kam smo prišli? Vse prizadevanje nosilcev in propovednikov plemenitih, človečanskih idej ni moglo zavreti povratka v barbarizem. Civilizacija je mrtva, napredka je konec! Vsako drugačno govorjenje je prazno besedilje..."

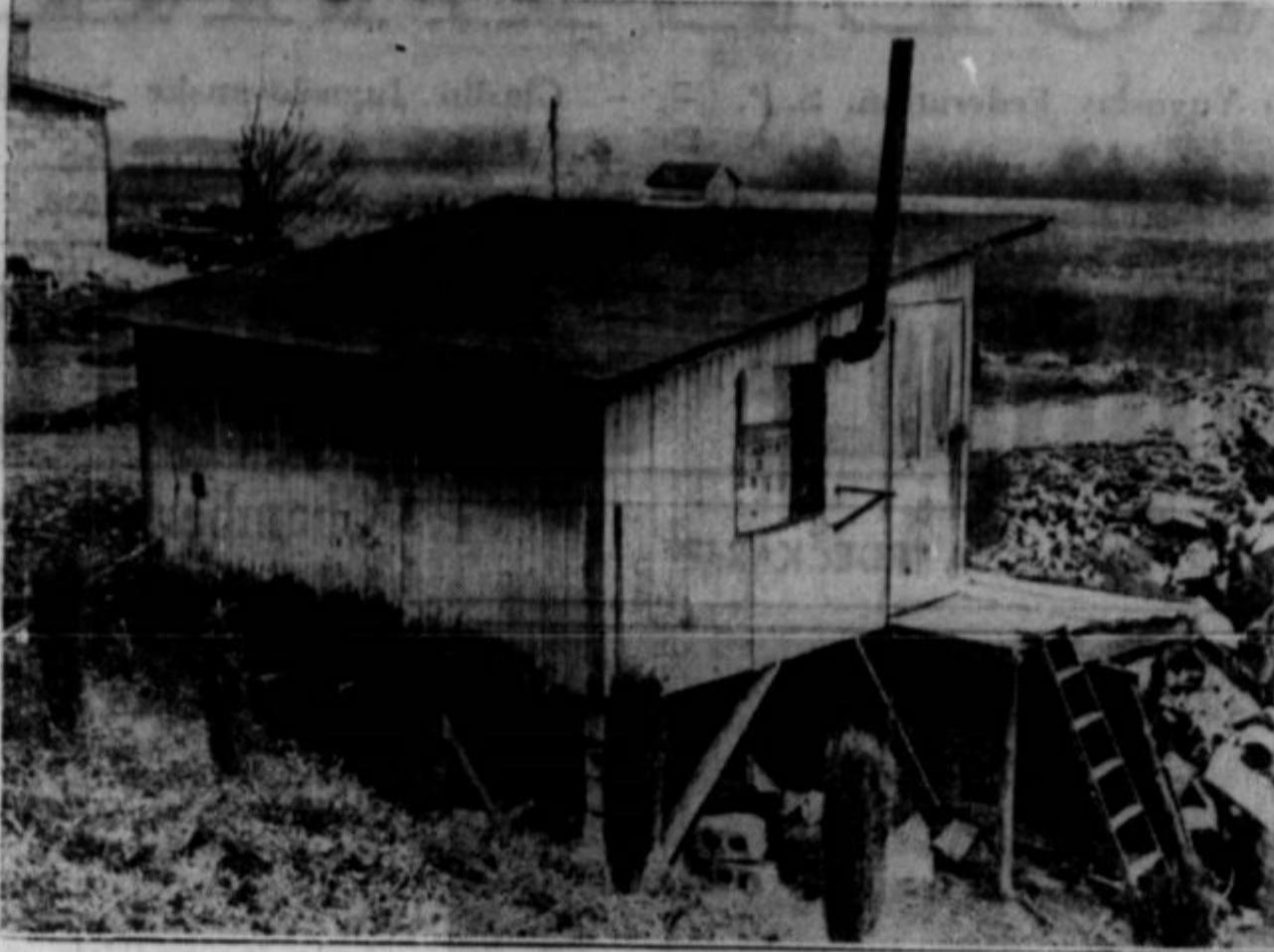
Toda prazno besedilje je to, kar govore ti malodušneži in obupanci sami! Če bi se ti ljudje poglobili v zgodovino človeškega razvoja, bi videli, da je sicer lezel naprej silno počasi, da je bil napredok po polževu počasen, strašno mučen in njegova pot posuta s človeškimi lobanjami in polita s človeško krvjo, da je pa človeštvo kljub vsemu vendar le napredovalo! To je dejstvo, ki ga nam odkriva zgodovina.

Daleč smo že od jamskega človeka (čeprav nas despoti še vedno skušajo pognati nazaj) in počasi toda gotovo se bolj in bolj odmikamo njegovi dobi. Človek gre kljub vsemu naprej! Časih nastopi zastoj — človek se obira, kakor ne bi vedel, ali bi obstal, šel nazaj ali naprej — toda vedno iznova se pomakne razvoj spet za korak naprej. Bili se zastoji, ki so trajali dolga stoletja — eden teh je bil tako imenovan temni srednji vek — toda sile razvoja, ki jih je narava položila v človeka in ki ga ne prestano silijo naprej, niso mirovale, dokler se ni zopet vzdramil ter začel korakati naprej. Samo poglejte v knjigo zgodovine!

Današnji zastoj, ki je prišel po velikem skoku, ki je bil na rejen z renesanco ali preporodom, ki je končal temni srednji vek, je posledica zastarelega gospodarsko-družabnega reda, ki ni več zmožen rešiti zamotanih problemov, ki so nastali vzporedno z njegovim razvojem, pa se vzliz temu brani umreti. V tem je podoben nadložnemu siromaku v pravljici, ki so ga starost in bolezni vsega skrivile in ni mogel ne živeti ne umrijeti, ko je pa prišel k njemu angel smerti ter ga povabil s seboj, se mu je upiral z vsemi štirimi, češ, saj je še zdrav in krepek in sposoben življenga. Angel smrti pa je vedel bolje in vzel starčka s seboj vzliz njegovim protestom. Enaka usoda čaka današnji, kapitalistični ustroj. Ampak dokler se bo mogel, se bo branil. V najhujši stiski se je sicer začel zatekati k fašizmu, torej k despotstvu, ki skuša reševati vse probleme enostavno z odredbami in povelji. Ali problemi naših dni se ne dajo reševati na tak način. Volja peščice mož in njihovih svetovalcev ne more razvozljati gordijskega vozla problemov, ki jih je ustvaril razvoj. Te probleme lahko rešijo le ljudstva sama, v okvirju popolne demokracije. Kapitalizem si je pa s tem svojim zadnjim dejanjem izkopal svoj lastni grob.

O demokraciji je treba reči še to, da je zmotno vsako naziiranje, da so jo začasni in navidezni uspehi fašističnega despotstva vrgli ob tla in umorili. Saj fašistični despoti sami ne morejo docela shajati brez nje! Hitler sovraži demokracijo bolj kot kamen v želodcu; in vendar se čuti primoranega, da slepi nemško ljudstvo vsaj s falsificirano demokracijo — s parlamentom, ki sicer nima nobene besede, vendar pa služi za nadomestilo pravega demokratičnega parlamenta. In Mussolini ima svoje stanovske zbornice. Oba despota s tem proti svoji volji priznavata, da je ideja demokracije sila, ki je močnejša od njiju in njune volje! To njuno priznanje je neprostovoljno, toda točno. Ideja demokracije je močnejša od vseh despotov, sila, ki bo prej ali slej tudi strla vse despote!

SLIKA, KI JE ZGOVORNEJŠA OD BESED

Kar vidite na tej sliki, je "dom" štirih mladih nogovorčencev. Slika pa ni bila vzeta v Mehiki ali v Tropicah, temveč v Soudertonu v Pensylvaniji v Združenih državah Severne Amerike. Nevesti sta 17-letna Miriam Erb in njen 25-letni delavec Martin Nance in 21-letni relifni (W. P. A.) delavec Robert Souder. Ali se vam ne vidi, da mora biti nekaj narobe z družabno in gospodarsko uredbo, ki omogoča take slike?

PREKO ATLANTIKA PO 31. LETIH

FRANK ZAITZ

VI.

Dne 28. junija sva prišla na Jesenicu. Zadnjie pred tem sem bil na Jesenicah 5. aprila 1907. Bil je deževen, megren dan in ono pomlad. Jesenice takrat še niso bile meja. Mnogo jih je bilo v vlaku takrat takih, ki so odhajali v svet za kruhom, kakor jaz, vsi brez skrušenja, ker nihče izmed tiste skupine ni bil prejše nikoli z doma. Nihče izmed nas ni odpotoval z mislijo, da ostane v Ameriki za zmerom. A nekateri so vendar ostali. Par jih je že dolgo na pokopališčih. Dva sta se vsed takratne gospodarske krize kmalu vrnila. Nekateri so uspeli v goščinski obrti in so bili v rojstnem kraju že večkrat na obisku. Ta ali oni nima v rojstni vasi nikogar več in pravi, "počemu bi trošil tja za potovanje, ko nimam v starem kraju česa več iskati!" Eden ali drugi pa ne vedno upa na priliko, ko mu bo mogoče poseti kraj spominov na svojo mladost.

Med vračajočimi rojaki je tu in tam tudi kdo, ki je v Ameriki izgubil zdravje, ali ude v nesreči pri delu, pa želi svoje zadnje dneve preživeti v miru med domačimi, da bi bolest laglje prenašal. Ako prinesi in saba dovolj dolarjev, so domači z njim dobr. Ako ne, si z očmi vprito njega — pričevanje je drug drugemu, da jin je breme povečal; v teh pogledih je očitek, češ, zdaj si prišel, ko nisi z nobeno rabo, kakor da že svojih težav nimamo zadosti! Nekaj bivših Amerikanecv si je v teh neprilikah našlo v rojstnem deželi končni dom in zavetiščih za stare in betežne.

Ko je sprevidnik naznani "Jesenice", je postal v vagonih živo kakor v panju. Po sedežih smo razpostavili prtljago, imeli pripravljene potne liste, razpodelili denar raznih valut in se pripravili na to nič kaj prijetno proceduro na meji. Nemško vlakospremno osobje prepusti službe v vlaku jugoslovenskim železničarjem. Nemško lokomotivo nadomesti jugoslovenska. Tako se v mednarodnih vlakih menjajo na vsaki meji. Francoze zamenjajo Švicarje, to Nemci, Nemci Jugoslovani, Jugoslovane Italijani, ali pa Bolgari, če je smer vlaka proti Sofiji, Grčiji ali Istanbulu. In tako na vseh drugih mednarodnih vlakih, ki vozijo v razne smeri po evropskem kontinentu.

Izredili smo potne liste. Uradnik vsakega odpre, pogleda sliko in osebo, če je štovetna s sliko in nato odnese vse "pasuše" v poseben kupe, da jih pregledajo tisti policijski uradniki, ki so veščaki za takia dela. Na vsaki meji imajo seznam ljudi, kakršnem se ne sme pristupiti v deželo, in seznam onih, kakršnim ne smejo dovo-

diti odpotovati v inozemstvo. Hoteli in letovišča morajo policiji točno naznati vsakega novega stanovalca in če policija tako zahteva, ji mora hotel predložiti gostov potni list.

Prišel je drug uradnik: "Ko-klik imate denarja, in kaknega?" In je treba pokazati in nastevati. Ameriške čeke je vse preštel, tudi pet sto lir sva imena v čeških, nekaj frankov, nemških mark, nekaj dinarjev sva kupila v Parizu pri "Putniku", kateri nam je dal začne kreditno pismo, nekaj ameriškega denarja pa sva imela v gotovini. Vse je bilo treba znova prešteti. Oziroma mu dati v roke, da je on preštel. Nato je vse zapisal in mi dal kopijo, da jo vrnem, ko odpotujem iz Jugoslavije. Če nekaj časa pride drugi uradnik, pozdravi in vpraša koliko imate novaca. "Sem že vse pojasnili drugemu uradniku, tu je potrdilo," sem odgovoril. "O, meni povej le kar tako, površno, v glavnih vsočah." Aha, skuša me, če sem vse po pravici navedel. "Kdaj ste odpotovali v Ameriko?" "Hm, najbrže detektiv. "Leta 1907." Nasmehnil se je, češ, onega leta potemkatom, ko je bil on rojen. S te vrste vprašanj nadlegujejo tu in tam moške zaradi vojaščine. Morda sem ji utekel, ali kaj drugega zagrešil. Uradnik je pozdravil in odšel. "Tamil nekoga ženo," je pripomnil nekdo. In šlo je od ust do ust. "Vidiš, tistega? Ženo ga ..." Bil je potnik iz sosednega vagona. Morda ni bil kaj v redu z njegovim potniškim listom, mogoče so ga osmeli tihotapstva z denarjem, vzel so ga in odvedli v carinski-policjski urad, na postaji, kjer osumljence zaslišujejo ne da bi mogli poslušati nepoklicani. Največkrat pa vzamejo v ta urad takega osumljence, katerega slečejo, da preišejo, aki ima v obliki skrite vsote, ki jih ni navedel, ali kake prepondevane dokumente, kaj "veliždajniškega" ali kar že takega, kar je proti zakonom in izjemnim naredbam. Na postaji smo čakali še dolgo. Vlak je imel že nad uro zamude, ko je prispol na Jesenicu. Tu ga je železničar vojaščine. Morda je bil v redu z njegovim potniškim listom, mogoče so ga osmeli tihotapstva z denarjem, vzel so ga in odvedli v carinski-policjski urad, na postaji, kjer osumljence zaslišujejo ne da bi mogli poslušati nepoklicani. Največkrat pa vzamejo v ta urad takega osumljence, katerega slečejo, da preišejo, aki ima v obliki skrite vsote, ki jih ni navedel, ali kake prepondevane dokumente, kaj "veliždajniškega" ali kar že takega, kar je proti zakonom in izjemnim naredbam. Na postaji smo čakali še dolgo. Vlak je imel že nad uro zamude, ko je prispol na Jesenicu. Tu ga je železničar vojaščine. Morda je bil v redu z njegovim potniškim listom, mogoče so ga osmeli tihotapstva z denarjem, vzel so ga in odvedli v carinski-policjski urad, na postaji, kjer osumljence zaslišujejo ne da bi mogli poslušati nepoklicani. Največkrat pa vzamejo v ta urad takega osumljence, katerega slečejo, da preišejo, aki ima v obliki skrite vsote, ki jih ni navedel, ali kake prepondevane dokumente, kaj "veliždajniškega" ali kar že takega, kar je proti zakonom in izjemnim naredbam. Na postaji smo čakali še dolgo. Vlak je imel že nad uro zamude, ko je prispol na Jesenicu. Tu ga je železničar vojaščine. Morda je bil v redu z njegovim potniškim listom, mogoče so ga osmeli tihotapstva z denarjem, vzel so ga in odvedli v carinski-policjski urad, na postaji, kjer osumljence zaslišujejo ne da bi mogli poslušati nepoklicani. Največkrat pa vzamejo v ta urad takega osumljence, katerega slečejo, da preišejo, aki ima v obliki skrite vsote, ki jih ni navedel, ali kake prepondevane dokumente, kaj "veliždajniškega" ali kar že takega, kar je proti zakonom in izjemnim naredbam. Na postaji smo čakali še dolgo. Vlak je imel že nad uro zamude, ko je prispol na Jesenicu. Tu ga je železničar vojaščine. Morda je bil v redu z njegovim potniškim listom, mogoče so ga osmeli tihotapstva z denarjem, vzel so ga in odvedli v carinski-policjski urad, na postaji, kjer osumljence zaslišujejo ne da bi mogli poslušati nepoklicani. Največkrat pa vzamejo v ta urad takega osumljence, katerega slečejo, da preišejo, aki ima v obliki skrite vsote, ki jih ni navedel, ali kake prepondevane dokumente, kaj "veliždajniškega" ali kar že takega, kar je proti zakonom in izjemnim naredbam. Na postaji smo čakali še dolgo. Vlak je imel že nad uro zamude, ko je prispol na Jesenicu. Tu ga je železničar vojaščine. Morda je bil v redu z njegovim potniškim listom, mogoče so ga osmeli tihotapstva z denarjem, vzel so ga in odvedli v carinski-policjski urad, na postaji, kjer osumljence zaslišujejo ne da bi mogli poslušati nepoklicani. Največkrat pa vzamejo v ta urad takega osumljence, katerega slečejo, da preišejo, aki ima v obliki skrite vsote, ki jih ni navedel, ali kake prepondevane dokumente, kaj "veliždajniškega" ali kar že takega, kar je proti zakonom in izjemnim naredbam. Na postaji smo čakali še dolgo. Vlak je imel že nad uro zamude, ko je prispol na Jesenicu. Tu ga je železničar vojaščine. Morda je bil v redu z njegovim potniškim listom, mogoče so ga osmeli tihotapstva z denarjem, vzel so ga in odvedli v carinski-policjski urad, na postaji, kjer osumljence zaslišujejo ne da bi mogli poslušati nepoklicani. Največkrat pa vzamejo v ta urad takega osumljence, katerega slečejo, da preišejo, aki ima v obliki skrite vsote, ki jih ni navedel, ali kake prepondevane dokumente, kaj "veliždajniškega" ali kar že takega, kar je proti zakonom in izjemnim naredbam. Na postaji smo čakali še dolgo. Vlak je imel že nad uro zamude, ko je prispol na Jesenicu. Tu ga je železničar vojaščine. Morda je bil v redu z njegovim potniškim listom, mogoče so ga osmeli tihotapstva z denarjem, vzel so ga in odvedli v carinski-policjski urad, na postaji, kjer osumljence zaslišujejo ne da bi mogli poslušati nepoklicani. Največkrat pa vzamejo v ta urad takega osumljence, katerega slečejo, da preišejo, aki ima v obliki skrite vsote, ki jih ni navedel, ali kake prepondevane dokumente, kaj "veliždajniškega" ali kar že takega, kar je proti zakonom in izjemnim naredbam. Na postaji smo čakali še dolgo. Vlak je imel že nad uro zamude, ko je prispol na Jesenicu. Tu ga je železničar vojaščine. Morda je bil v redu z njegovim potniškim listom, mogoče so ga osmeli tihotapstva z denarjem, vzel so ga in odvedli v carinski-policjski urad, na postaji, kjer osumljence zaslišujejo ne da bi mogli poslušati nepoklicani. Največkrat pa vzamejo v ta urad takega osumljence, katerega slečejo, da preišejo, aki ima v obliki skrite vsote, ki jih ni navedel, ali kake prepondevane dokumente, kaj "veliždajniškega" ali kar že takega, kar je proti zakonom in izjemnim naredbam. Na postaji smo čakali še dolgo. Vlak je imel že nad uro zamude, ko je prispol na Jesenicu. Tu ga je železničar vojaščine. Morda je bil v redu z njegovim potniškim listom, mogoče so ga osmeli tihotapstva z denarjem, vzel so ga in odvedli v carinski-policjski urad, na postaji, kjer osumljence zaslišujejo ne da bi mogli poslušati nepoklicani. Največkrat pa vzamejo v ta urad takega osumljence, katerega slečejo, da preišejo, aki ima v obliki skrite vsote, ki jih ni navedel, ali kake prepondevane dokumente, kaj "veliždajniškega" ali kar že takega, kar je proti zakonom in izjemnim naredbam. Na postaji smo čakali še dolgo. Vlak je imel že nad uro zamude, ko je prispol na Jesenicu. Tu ga je železničar vojaščine. Morda je bil v redu z njegovim potniškim listom, mogoče so ga osmeli tihotapstva z denarjem, vzel so ga in odvedli v carinski-policjski urad, na postaji, kjer osumljence zaslišujejo ne da bi mogli poslušati nepoklicani. Največkrat pa vzamejo v ta urad takega osumljence, katerega slečejo, da preišejo, aki ima v obliki skrite vsote, ki jih ni navedel, ali kake prepondevane dokumente, kaj "veli

Težki porazi delavcev in farmarjev dne 9. novembra

Oportunist komunistov progresivcem zelo škodoval. — Socialisti osamljeni. — Ljudstvo presedljuje z "osla" na "slona"

FRANK ZAITZ

Predsednik Roosevelt je pri volitvah 9. novembra doživel velik poraz, ki je — sodeč po dosedanjih znamenjih, zanj in za "new deal" pod njegovim vodstvom, usodepol.

Še veliko večje udarce pa je omenjenega dne pod pezo glasovnic doživel politično gibanje delavev in farmarjev. Kaj naj se učimo iz rezultatov teh volitev?

Izgube v Minnesotu in Wisconsinu

V Minnesotu so zmagali republikanci skor na celi črti. Farmarska-delavska stranka je izgubila governorski mandat, mnogo sedežev v kongresu, v državnih zakonodajah in v drugih uradih. Kongresnik Bernard, ki je znani posebno po železnem okrožju, kjer žive Slovenci, je bil tudi poražen. Premagal ga je jelekarski trust.

Še bolj presenetljiv je poraz progresivne stranke v Wisconsinu.

Governerja Benson in La Follette, dva glavna sedanja predstavnika samostojne politične akcije delavev in farmarjev, je zasnežil plaz od mrtvih vstave republikanske stranke. Celo zmagovalci se čudijo, ker takega uspeha niso pričakovali.

Ameriška delavska stranka v New Yorku je nazadovala, kakor trdi UP, za kakih sto tisoč glasov. Dobila jih je nad 400,000 in je zato še zmerom močan politični faktor.

Pojemanje CIO v politiki

Enako, kakor progresivna stranka v Wisconsinu in Farmarska-delavska v Minnesotu, je bil poražen v prošlem volilnem boju CIO. Oziroma že veliko bolj, ker je takoreč vse izgubil. Posebno v Michiganu in Pennsylvaniji, kjer je bila njegova moč največja in delaveci pod njegovim okriljem organizirani v največjem številu. Michiganskemu govorju Murphy, za katerega je CIO agitiral, je bil poražen in z njim vred vsaj za zdaj politični vpliv CIO. Prav tako v Pennsylvaniji.

CIO se kruši tudi od znotraj, vseled nesoglasij med voditelji, vseled siljenja raketarskih tipov v njegove vrste in pa vseled oportunistične taktike komunistov. V tem položaju je naravno, da ne bo napredovalo, ali se ne ozdravi svojega notranjega ustroja. Priliko ima na svoji sedanji konvenciji, vzlic udarca, ki je padel nanj z odstopom močne Dubinskyjeve unije ILGW, ki steje kakih četrt milijona članov.

Kvarni vpliv komunistov

Izmed delavskih političnih skupin so danes komunisti najboljše organizirani in najjačji. Imajo veliko časopisov in številno podružnično organizacijo nedolžnih, mikavnih imen, ki so popoloma pod njihovim vodstvom. Caka jih prav tak konec kakor prejšnje slične organizacije, katere so vodili. Svoja

**KONCERT
"SAVE"
V NEDELJO 27. NOV.
v dvorani SNPJ
CHICAGO, ILL.**

Nabavite si vstopnice v predprodaji. — Spored v celoti bo oznanjen v prihodnjih številki.

OKO ZA OKO, ZOB ZA ZOB

Prebivalci hribovitih pokrajini na ameriškem jugu, kakov v Kentuckyju ali Tennessee, so dujevno zelo zastali ljudje. Živijo v revčini, so silno praznovani, verjamejo v krvno osvetlo in staro svetopisemska načela: "Oko za oko in zob za zob", rode velike družine in se vdajajo žganju, ki ga varijo sami. Na sliki sta hribovec N. K. Arrington in njegova žena s svojimi deseti otroki in njihovo tetto (na desni). Enega otroka manjka, namreč 9-letne hčerke Joyce, ki je bila ustrejena, ko sta se igrala s Charlesom Greenom, kateremu se je po nesreči sprožila puška, ki jo je bil našel doma. Brez puške ni nameč noben dom teh hribovcev. Arringtonova zdaj zahteva za dečka smrtno kazeno, po svetopisemskem načelu "Oko za oko...". Dečka imajo pod ključem.

v Wisconsinu. Oboji so dosegli lepe uspehe. Ne pa v drugih državah.

Greh razkola se nad socialisti silovito maščuje. Oni, ki so neutegoma trdili, da bo soc. stranka mahoma napredovala čim se otrese stare garde, so jo večinoma sami pustili in se love za pozicije v CIO ali kjer že morejo. Tudi social-demokratska federacija ne more nikamor. Sreča, da so mnogi že spoznali pogubnost ozkogrudnega sektaštva in delujejo za zedinjenje, dasi je že pozno.

New Deal temni

Porazi demokratov pri zadnjih volitvah so v kapitalističnem časopisu tolmačeni tako, kakor da je ljudstvo new deala do grla sito in hoče na čelu vladajočega stranka, ki bo gospodarstvo spet uredila in ustvarila novo blagostanje. Taka stranka je po njihovem mnenju edino republikanska, kakor da so že pozabilni, kdo je bil na vlasti v času najhujšega gospodarskega poloma v tej deželi.

Je pa res, da med milijoni delavev in farmarjev new deal ni izpolnil pričakovanih. In jih tudi mogel ni, kajti new deal v resnici krpa sistem onih, kateri so mu najbolj sovražni in za velike usluge najbolj nevhvaležni.

Volitve dne 9. novembra so dokazale, da si ameriško delavstvo mora najti izhod v zedinjenje in v zgraditev skupne stranke in skupne delavske federacije, ako hoče postati faktor, kakršno bi po svojem številu in moči lahko bilo. Zdaj je delavski razred še zmerom samo žoga v rokah politikov, kateri hočejo varovati koristi kapitalističnega razreda za vsako ceno. Novo združeno delavsko gibanje pa bo seveda moralno biti socialistično v taktiki in programu, ako bo hotelo ljudstvu resnično služiti in upseti.

Porazi raznih delavskih in farmarskih struj so bili pred vsem poraz oportunitizma, ali breznačelnosti, ali pa sanjaštva, katero se je razpaslo posebno v nekaterih.

La Guardia sklicuje posvetovanja

V to kaotično stanje v političnem gibanju ameriških delavev in farmarjev je nedavno posegl newyorski župan La Guardia. Kot titatjem znano, je bil on leta 1924 kandidat za kongresnika na socialistični listi. Potem je postal spet republikanc. Zdaj je vpisan v volumnem imenuku za člana American Labor Party. Jako liberalen človek, a predvsem sposoben, pošten politik. Prošli teden so listi poročali, da je sklical na posvetovanje predstavnike wisconsinske progresivne stranke, minnesotske farmer-labor stranke, in pa individualne progresivce, kot so senator Norris, poraženi michiganski govorji Murphy itd. Pravijo, da jih La Guardia tipično v priboriva za ustanovitev "tretje" stranke, katera naj bi leta 1940 njega nominirala za predsedniškega kandidata. To se mogoče zgodi, a bo spet le ponovitev starih napak.

In socialisti?

Socialistična stranka je v zadnjem volilnem boju posegla na podlagi svojih starih tradicij, ciste, nekompromisne delavske politike. Imela je kandidat v New Yorku, Pennsylvaniji, Wisconsinu in povsod, kjer je mogla priti na glasovnico. S svojo kampanjo pa ni mogla dobiti nikjer pozornosti, kakor je v mnogih volilnih bojih v prošlosti. Le v državi Connecticut so socialisti pokazali močan "showing", ampak pod vodstvom social-demokratske federacije, in pa soc. stranka

Stranka jasnih načel

Ni dovolj, da imajo delaveci in farmarji stranko, ki se imenuje "Farmer-Labor", ali "socialistična", ali kakorkoli že, kajti stranka delavcev in kmetov mora vedeti ne samo kaj noče, ampak predvsem KAJ HOČE. Imeti mora program, zastopati mora načelost, a v taktiki pa biti vendarle toliko elastična, da bo znala priti med maso in jo pridobiti za svoje zahteve.

Tako gibanje v tej deželi se mora pojavit, ako je njen ljudevščina sposobno in dostopena demokraciji. Milijone ljudi mu je pripravljenih slediti.

Prošle volitve so nam naučili, da se komadi, na kakršne je razkosano današnje politično gibanje delavev in farmarjev, ne bodo mogli ohraniti vsak zase. Ko se strnejo, bo ameriško ljudstvo imelo le dve stranki, kakor jih ima sedaj, kajti republikanska in demokratska postaneta eno. Zdaj poslujeta navidezno druga proti drugi, dasi je smoter obeh služiti samo enemu namenu: sistemku kakršen je. Njuni politiki pa si pomagajo "naprej" z graftom. Izjem med njimi je malo.

Ameriško delavsko gibanje je v krizi — to smo očitno videli 8. novembra. In ameriški kapitalizem je v krizi. To vidimo in skušamo na svoji koži že blizu deset let. V Zed. državah

je dovolj politikov med delaveci in farmarji stranko, ki se imenuje "Farmer-Labor", ali "socialistična", ali kakorkoli že, kajti stranka delavcev in kmetov mora vedeti ne samo kaj noče, ampak predvsem KAJ HOČE. Imeti mora program, zastopati mora načelost, a v taktiki pa biti vendarle toliko elastična, da bo znala priti med maso in jo pridobiti za svoje zahteve.

Zidje morajo plačati miliardno odškodnine

Hitlerjeva vlada je šla v svoji zagrizenosti napram Židom tako daleč, da jim je naložila masno denarno kazeno v vsotni eni milijardi mark (400 in 60 milijonov dolarjev), kar naj predstavlja "odškodnino" za ubitega nacističnega diplomata v Parizu. To pomeni popolno gospodarsko uničenje nemških Židov. Obenem so naciji zaprli Židom dostop v vse višje šole v Nemčiji.

Pomislite! Mesto s petdeset prebivalci, torej že precej veliko človeško naselje, uničiti v enem samecatem dnevu! In vendar se je to zgodilo.

Ko so se prebivalci Yangsina najmanj nadejali, je v dalji oddalji zatrnelo; in kmalu so brneji nad mestom zlovesči kovinski ptiči in na mesto so začele padati težke kovinske tube, ki spominjajo na ribe, napolnjene z destruktivno silo brez primere. In že so zadonele strahotne, ušeš razganjalne detonacije, v zrak so pa planili ogromni stebri dima, noseči s seboj raztresene tramove, deske, opeko, kose pohištva in — dele raztrgnih človeških trupel.

Vsi križem so se med pekleniškim gromom dvigali v zrak takšni stebri iz dima, razdejanja in smrte. Potem pa so začele padati bombe, iz katerih je izvršiti njihove grožnje.

Pomislite! Mesto s petdeset prebivalci, torej že precej veliko človeško naselje, uničiti v enem samecatem dnevu! In vendar se je to zgodilo.

Ko so se prebivalci Yangsina najmanj nadejali, je v dalji oddalji zatrnelo; in kmalu so brneji nad mestom zlovesči kovinski ptiči in na mesto so začele padati težke kovinske tube, ki spominjajo na ribe, napolnjene z destruktivno silo brez primere. In že so zadonele strahotne, ušeš razganjalne detonacije, v zrak so pa planili ogromni stebri dima, noseči s seboj raztresene tramove, deske, opeko, kose pohištva in — dele raztrgnih človeških trupel.

Vsi križem so se med pekleniškim gromom dvigali v zrak takšni stebri iz dima, razdejanja in smrte. Potem pa so začele padati bombe, iz katerih je izvršiti njihove grožnje.

Pomislite! Mesto s petdeset prebivalci, torej že precej veliko človeško naselje, uničiti v enem samecatem dnevu! In vendar se je to zgodilo.

Ko so se prebivalci Yangsina najmanj nadejali, je v dalji oddalji zatrnelo; in kmalu so brneji nad mestom zlovesči kovinski ptiči in na mesto so začele padati težke kovinske tube, ki spominjajo na ribe, napolnjene z destruktivno silo brez primere. In že so zadonele strahotne, ušeš razganjalne detonacije, v zrak so pa planili ogromni stebri dima, noseči s seboj raztresene tramove, deske, opeko, kose pohištva in — dele raztrgnih človeških trupel.

Vsi križem so se med pekleniškim gromom dvigali v zrak takšni stebri iz dima, razdejanja in smrte. Potem pa so začele padati bombe, iz katerih je izvršiti njihove grožnje.

Pomislite! Mesto s petdeset prebivalci, torej že precej veliko človeško naselje, uničiti v enem samecatem dnevu! In vendar se je to zgodilo.

Ko so se prebivalci Yangsina najmanj nadejali, je v dalji oddalji zatrnelo; in kmalu so brneji nad mestom zlovesči kovinski ptiči in na mesto so začele padati težke kovinske tube, ki spominjajo na ribe, napolnjene z destruktivno silo brez primere. In že so zadonele strahotne, ušeš razganjalne detonacije, v zrak so pa planili ogromni stebri dima, noseči s seboj raztresene tramove, deske, opeko, kose pohištva in — dele raztrgnih človeških trupel.

Vsi križem so se med pekleniškim gromom dvigali v zrak takšni stebri iz dima, razdejanja in smrte. Potem pa so začele padati bombe, iz katerih je izvršiti njihove grožnje.

Pomislite! Mesto s petdeset prebivalci, torej že precej veliko človeško naselje, uničiti v enem samecatem dnevu! In vendar se je to zgodilo.

Ko so se prebivalci Yangsina najmanj nadejali, je v dalji oddalji zatrnelo; in kmalu so brneji nad mestom zlovesči kovinski ptiči in na mesto so začele padati težke kovinske tube, ki spominjajo na ribe, napolnjene z destruktivno silo brez primere. In že so zadonele strahotne, ušeš razganjalne detonacije, v zrak so pa planili ogromni stebri dima, noseči s seboj raztresene tramove, deske, opeko, kose pohištva in — dele raztrgnih človeških trupel.

Vsi križem so se med pekleniškim gromom dvigali v zrak takšni stebri iz dima, razdejanja in smrte. Potem pa so začele padati bombe, iz katerih je izvršiti njihove grožnje.

Pomislite! Mesto s petdeset prebivalci, torej že precej veliko človeško naselje, uničiti v enem samecatem dnevu! In vendar se je to zgodilo.

Ko so se prebivalci Yangsina najmanj nadejali, je v dalji oddalji zatrnelo; in kmalu so brneji nad mestom zlovesči kovinski ptiči in na mesto so začele padati težke kovinske tube, ki spominjajo na ribe, napolnjene z destruktivno silo brez primere. In že so zadonele strahotne, ušeš razganjalne detonacije, v zrak so pa planili ogromni stebri dima, noseči s seboj raztresene tramove, deske, opeko, kose pohištva in — dele raztrgnih človeških trupel.

Vsi križem so se med pekleniškim gromom dvigali v zrak takšni stebri iz dima, razdejanja in smrte. Potem pa so začele padati bombe, iz katerih je izvršiti njihove grožnje.

Pomislite! Mesto s petdeset prebivalci, torej že precej veliko človeško naselje, uničiti v enem samecatem dnevu! In vendar se je to zgodilo.

Ko so se prebivalci Yangsina najmanj nadejali, je v dalji oddalji zatrnelo; in kmalu so brneji nad mestom zlovesči kovinski ptiči in na mesto so začele padati težke kovinske tube, ki spominjajo na ribe, napolnjene z destruktivno silo brez primere. In že so zadonele strahotne, ušeš razganjalne detonacije, v zrak so pa planili ogromni stebri dima, noseči s seboj raztresene tramove, deske, opeko, kose pohištva in — dele raztrgnih človeških trupel.

Vsi križem so se med pekleniškim gromom dvigali v zrak takšni stebri iz dima, razdejanja in smrte. Potem pa so začele padati bombe, iz katerih je izvršiti njihove grožnje.

Pomislite! Mesto s petdeset prebivalci, torej že precej veliko človeško naselje, uničiti v enem samecatem dnevu! In vendar se je to zgodilo.

Ko so se prebivalci Yangsina najmanj nadejali, je v dalji oddalji zatrnelo; in kmalu so brneji nad mestom zlovesči kovinski ptiči in na mesto so začele padati težke kovinske tube, ki spominjajo na ribe, napolnjene z destruktivno silo brez primere. In že so zadonele strahotne, ušeš razganjalne detonacije, v zrak so pa planili ogromni stebri dima, noseči s seboj raztresene tramove, deske, opeko, kose pohištva in — dele raztrgnih človeških trupel.

KOMENTARJI

Kakor je znano, so po monakovski prodaji Slovaki dobili svojo avtonomno vlado, katere so se takoj polastili slovaški klerikalci. Tem se je pa zelo mudilo, pokazati Hitlerju in ostalemu svetu, da so in ostanje tipični klerikalci. Najprej so prepovedali kom. stranko ter s tem pokazali komunistom, da ne marajo nobene "zdržene fronte" z njimi, kakor so jim jo predlagali (namreč komunisti klerikalci). Zdaj je pa premier dr. Josef Tiso povabil vse slovaške konservativne stranke, da bi se združile s klerikalci v eno samo stranko, češ da so "vsi pošteni slovaški politiki" prepričani o potrebi ene same politične stranke (po nacijskem vzorcu). Med strankami, ki niso bile povabljene k delovanju, je bila slovaška social-demokratska stranka, kateri bo klerikalni režim prejko ne tudi skušal onemogočiti nadaljnje delovanje. — Nas to nič ne preseneča. Klerikalce poznamo, saj so povsod enaki. Zanimivo je pa, da si komunisti ne dajo dopovedov, da ne marajo za njihovo družino nikjer, ne klerikalci niti druge meščanske ali konservativne politične stranke. Vzlič vsem naukom, ki jih dobivajo, se ponujajo meščanskim in klerikalnim reakcionarjem ter silijo v zveze z njimi. Po drugi strani pa slej ko prej s staro vmeno mečajo polena pod noge vsem delavskim političnim gibanjem, ki odklanjajo diktate iz Moskve. Ampak plačali bodo za svoje zmotne sami.

Rooseveltova "zahvala"

Ameriški komunisti so silno vzetni za "new deal" in Roosevelt. Pri zadnjih volitvah so delovali s polno paro zanj. Nedenj njudilski demokrat ni bil bolj njudilski ali bolj navdušen Rooseveltov demokrat kot so bili komunisti. In kako se jim je Roosevelt zahvalil? Nekaj dni pred volitvami jim je po radiju povedal, da mu je

prav toliko za komuniste kot za fašiste ali toriske republike: čisto nič! Komunisti so mu pa vzliz tej brci nadalje nudili svojo pomoč, ki jo je bil na javnem in odločno odklonil... Izgleda, da bi jim najbolj pri storjala za himno znana Prešernova pesem: "Kaj pa je tebe treba bilo..."

Cudna doslednost

Od poštenega in doslednega političnega lista se pričakuje, da je takšen tudi na oglašnih straneh, to je, da tudi tam oglaša le tiste politične kandidate, katere zagovarja v svojih uredniških kolonah. Pri clevelandski "Enakopravnosti" tega najbrž ne vedo. Dočim so pred javnostjo stali kot zagovorniki demokratskih kandidatov, pa so istočasno z oglaševali tako demokratische kot republike kandidate. Kjeft je kjeft, kajne, klobasa pa klobasa?...

Napačen skok

Gospodje Grill, Oglar et Co. so ga spet polomili. Namesto da so ostali zvesti republikanci, kar je France z dušo in srčem, so pa šli konkurrirati Pirceu in Debevecu pri oglašanju demokratskih kandidatov in tako z njimi vred občitali pod kapom... Ali ni škoda, da je bil skok v republikansko stranko, ki so ga izvršili s svojim listom vred pred leti, tako po neumnem zapravljen? Da so se vsaj to pot kanili svojega večnega preskakovanja, bi bili to pot deležni kake drobtinice z zmagovalčeve mize...

Slaba pomoč

Vodja ameriških komunistov Browder in njegovi trabantji so se izkazali zelo slaba pomoč za new-dealske kandidate. Da so molče depeli v svojem kotu, bi bil izvoljen marsikateri new-dealovščik, ki je tako pogorel. Browder in njegov trabant so bili tako eden največjih izmed po edinih faktorjev, ki so po-

magali, da je bilo toliko republikancev izvoljenih 8. novembra. Predsednik Roosevelt je pač vedel, kaj je govoril, ko je javno zavrgel njihovo pomoč...

Lažnjivi "Naprej"

Vse kaže, da drži v pogledu laganja za "Naprej" isti pregovor kot za pianca, ki se "izpreobrne, kadar se v jamo zvrne". Menda so možaki prepričani, da bi "anti-fašizem" nihove baže sploh ne mogel eksistirati brez laganja. Zadnjic na primer je nalagal svoje čitatele, da je "Proletarec" pisal, da so "fašizem zakrivili evropski delavci sami in naj sedaj sami posrebajo vročo juho, na naj pa pustijo v miru in pokoju." "Proletarec" je pa v resnici zapisal, da je Evropa sama kriva, da ima danes fašizem, pri čemer smo v prvi vrsti misili na blodnjo versailskoga miru in anglo-francoske imperialiste. Dapa "Naprejevo" laž nekoliko omilimo, bomo pa danes stopili za korak naprej ter dodali to-le:

Da, tudi evropski delavci nosijo velik del krvide, da jaše danes Evropo fašistični vrag; namreč tisti nemški in italijanski delavci, ki so poslušali diktate iz Moskve ter razklali delavske vrste in vodili boj proti socialistom v času, ko je bila sloga življenske važnosti za delavstvo teh dežel! Da so italijanski in nemški komunisti poslušali vsaj glas razuma, bi jim danes ne bilo treba kopreneti v Hitlerjevih koncentracijskih taboriščih ali v Mussolinijevih kazenskih kolonijah, niti bi jim ne bilo treba skrivati svoje identitete pod črno srajco ali kljukastim križem.

Tako, "prijetljiv", zdaj imate pa spet nekaj za žečiti!

Veselica in prošle volitve

Detroit, Mich. — Na prošli volitve klubu št. 115 JSZ nam je tajnik-blagajnik, John Plachter, sporočil kislo novico, da je klubova blagajna prazna kot Kravljeva malha. Obenem predloži kopico računov, aperoval in prošen, brez katerih ni nobena delavska organizacija, ako je aktivna. Povdinja, da bo treba nekaj ukreniti — toda kaj? Po dolgem razmotrivanju smo prišli do sledenega zaključka: ker klub že dolgo ni imel nobene pričevne in ker so se delovne razmere vsaj začasno nekoliko izboljšale, bo klub priredil v soboto, dne 17. decembra 1938 plesno veselicu ali če hočete po detroitsko, večinko v spodnji dvorani Slovenskega delavskega doma na 437 S. Livernois Ave. Vstopna bo 25c, toda pri tem je všeča številka za nagrado (\$5 cekin). Razume se, da bo za posnetke preskrbljeno v vseh oziilih. Prosí se ostale organizacije, da na ta večer ne prirejajo svojih zabav. Več o tem pozneje.

*

Volilna histerija je za nami. Izid teh volitev je marsikoga prezenetil, toda vprvo vkoreninjenih tradicij ameriškega naroda je izid povsem logičen. Ponavljaj se namreč stara igra "z osa na slona" v obratno. Demokratije so kljub reformam in lepim obljudbam doživel občuten poraz, dočim ga bodo druge volitve zopet republikanci in "ringelšpit" bo popolen. V industrijskih središčih, kjer je delavstvo strokovno organizirano, so dobili demokratije večino, toda podeželje, ki je že od nekdaj republikansko, jim je to večino zasenčilo. Iz tega je razvidno, da se na kapitalistične stranke ne smemo zanašati, ker niso stanovitne in jim manjka hrbitenice. Do predsedniških volitev je še dve leti, do tedaj se lahko marsikaj izpremeni. Demokratije imajo še vedno večino v obeh zbornicah. Ako so iskreni in v resnicu vneti za dobrobit delavstva, bodo morali seči po drastičnih uredbah, sicer jih doleti ista usoda kot njih tovarise pri prošlih volitvah. Delavstvo je vsed teh volitev zopet za eno skušajo bogatejše. Republikanski plaz je potegnil celo močno Farmer-Labor stranko v Minnesota in progresivno v Wisconsinu za seboj, kar znači, da je nekje nekaj narobe. Toda bodi že kakorkoli, edina rešitev ameriškega delavstva je v krepki de-

layski stranki, katere hrbitenice bi tvorile obe uniji, estoša maso bi pa prispevali: socialisti, komunisti, farmarji, progresivci, liberalci itd. Taka stranka ni nobena utopia. (Ko smo imeli predlanskim v Detroitu samostojno delavsko listo, je dobil njen kandidat P. O'Brien 154,000 glasov, kar je tudi za Detroit mnogo. Le žal, da se ni iz tega zgradila stalna organizacija.) V tej stranki bi seveda morali imeti kontrole zmerni radikalni elementi, kot jo imajo sedaj v CIO, v obratenem slučaju bi stranka izgubila svoj pomen.

*

O michiganskih volitvah bi se dalo marsikaj napisati, toda človek mora biti previden, ker sicer bi jo lahko dobil še po buči! Za Murphyja je agitiralo vse kar leže in gre, izvzemši socialistov (toda ne vseh), ki so nominirali svoje kandidate in vsled katerih so morali argumentirati na desno in levo z "irrevolucionari" vseh baž. Koliko so dobili glasov, še ni znano, prepričan pa sem, da se zdaleka ne 90,000, kolikor jih manjka Murphyju. Toda le mačka iz žakla! Recimo, da bi socialisti povzročili Murphyjev poraz, ali niso kot delavska stranka z načeli v to upravičeni? Kdaj so se pa še demokratje ozirali na socialiste, ako jim je trda predia? Kot po več drugih državah, tako so tudi v Michiganu porazili newdealerje farmarji. Murphyju so pa škodili tudi komunisti, ki so mu s svojim indorsiranjem privlekli Diesov odbor na grbo v najkritičnejšem trenutku njegove kampanje. Ko bi bil Murphy strateg, bi jim to lahko povedal vladljuno toda odločno, dokler je bil še čas.

Za komunistično kost je zgrabil tudi republikanski kandidat Fitzgerald in jo glodal vseskozi do volitev. Poraz Murphyja bo nedvomno vplival na unijsko gibanje, ker nazadnjaški delavci, ki so poslušali diktate iz Moskve ter razklali delavske vrste in vodili boj proti socialistom v času, ko je bila sloga življenske važnosti za delavstvo teh dežel! Da so italijanski in nemški komunisti poslušali vsaj glas razuma, bi jim danes ne bilo treba kopreneti v Hitlerjevih koncentracijskih taboriščih ali v Mussolinijevih kazenskih kolonijah, niti bi jim ne bilo treba skrivati svoje identitete pod črno srajco ali kljukastim križem.

Tako, "prijetljiv", zdaj imate pa spet nekaj za žečiti!

Clan klubu št. 45.

Kartna zabava in volitve

North Chicago, Ill. — Klub št. 45 JSZ bo priredil kartno zabavo dne 19. novembra ob pol osmih zvečer v S. N. domu, dvorana št. 1. To se je sklenilo, ko je tajnik na minuli seji poročal, da je postal naša blagajna jako šibka. Med drugim nam je tudi povedal, koliko danes je tudi povedal, koliko da podpore raznimi delavskim listom, gibanjem itd., kar dovolj jasno pove, v kakšne svrhe porabimo denar. Zato upamo, da bodo videli na naši zavabi mnogo naših tukajšnjih zavednih rojakov.

Baš ko to pišem, poslušam iz radija poročila o izidu ravnokar končanih volitev. Kot kaže, bodo imeli še mnogo napornega dela, kajti v Illinoisu nismo smiti na glasovnici priljubi. Krivda je seveda naša, ker se ne potrudimo, kadar je pred nami važno delo.

Ko sem pobiral podpise za Illinoisko delavsko stranko, mi je marsikdo rekel, da hočemo socialisti uničiti "new deal". Volitev so pa pokazale, da nismo socialisti nikogar porazili, ker še na glasovnici nismo bili. In nazadnje ni bil poražen noben "novi dil", ker ga še nismo imeli in ga bo moralno delavstvo šele priboriti. Kakšen "novi dil" je namreč to, kar imamo zdaj, ko na milijone delavcev še vedno prenaša pomanjkanje? In pri vsem tem imamo vsega v izobilju! To jasno kaže, da delavstvo ne more pričakovati nobenega resničnega "new deal" od starih kapitalističnih strank, temveč si ga bo moralno priboriti samo, potom svoje lastne delavskie stranke.

Ko sem pobiral podpise za Illinoisko delavsko stranko, mi je marsikdo rekel, da hočemo socialisti uničiti "new deal". Volitev so pa pokazale, da nismo socialisti nikogar porazili, ker še na glasovnici nismo bili. In nazadnje ni bil poražen noben "novi dil", ker ga še nismo imeli in ga bo moralno delavstvo šele priboriti. Kakšen "novi dil" je namreč to, kar imamo zdaj, ko na milijone delavcev še vedno prenaša pomanjkanje? In pri vsem tem imamo vsega v izobilju! To jasno kaže, da delavstvo ne more pričakovati nobenega resničnega "new deal" od starih kapitalističnih strank, temveč si ga bo moralno priboriti samo, potom svoje lastne delavskie stranke.

V Waukeganu in North Chicago je precej zavednih delavcev, ki so bili nekoč člani delavske t. j. socialistične stranke. Če bi bili ti in drugi zavedni delavci vztajali, bi bilo drugače. Klub vabi vse svoje bivše člane oz. člane soc. stranke, da se mu ponovno pridružijo, da bomo skupaj uspešnejše delavšči za pravji "new deal" za delavstvo.

Vse skupaj, člane, somišljajnike in prijetljive delavskega gibanja pa pričakujemo v soboto, dne 19. novembra na zavabi v Slov. narodnem domu.

Clan klubu št. 45.

Vesti iz Bridgeporta

Bridgeport, O. — Ker smo razvideli iz poročil uprave Proletarca, da je v stiski, je klub Forward, št. 11 JSZ, sklenil na zadnji seji, da priredi veselicu v korist Proletarca in klubu v soboto dne 10. decembra v dvorani društva št. 333 SNPJ. Blaine, O. Na vse naše zavedne rojake v tukajšnji okolici aperiramo, da posetijo to domačo zavabo, da se čim bolj pomaga našemu delavskemu listu Proletarca, ki je vedno na naši strani v delavskih bojih in o katerem lahko rečem, da ga bodo gotovo še potrebovali v bodočnosti. Proletarec mora ostati na površju, da bo še v bodočem stal ob naši strani, kot je stal v preteklosti, in da bo vodil boj za naše pravice. Upam, da se bodo naši zavedni rojaki odzvali temu le povabili ter napolnili zgoraj omenjeno dvorano do zadnjega kotička dne 10. decembra. Zavaba se bo vršila seveda zvečer.

Sodružni in simpatičari ob bližini indaleč sta prijazno vabljeni, da posetite naš koncert v velikem številu. Vstopna bo 40c in pri blagajni na dan priveditve pa 50 centov. Vstopnice se dobijo pri vseh pevcih v pevkah Zarje in pri članu kluba št. 27 JSZ.

Druga važna priveditev bo 11. decembra, ko priredi Cankarjeva ustanova lepo Cankarjevo dramo "Za narodni blagov". V tej drami je veliko zanimivega in poučljivega in bo prvič igrana v Clevelandu in če se ne motim tudi v Ameriki. Vstopnice so v predprodaji 40 centov in pri blagajni 50c.

Na svidenje na Zahvalni dan 24. novembra in na 11. decembra v Narodnem domu na St. Clair Ave. — Jennie Dagarin.

Kadar želite kaj oglasiš, spomnite se "Proletarca".

Predavanje s. Zaitza in veselica

Moon Run, Pa. — V sredo, dne 23. novembra bo imelo društvo Dobri bratje, št. 88 S. N. P. J., shod s predavanjem in veselicu v Slovenski dvorani v Moon Runu, pričetek točno ob 6:30. Predaval bo brat Fr. Zaitz, predsednik nadzornega odseka SNPJ, ki se je mudil pretekelo poletje na obisku v Evropi, kjer je obiskal domače kraje v Jugoslaviji in druge.

Tudi v uniji avtih delavcev še ni vse v redu. Predsednik Homer Martin je po prihodu v Pittsburgh izjavil, da je zopet začelo vreti v glavnem odboru. Kakšnega značaja je novo trening, o katerem govori, ni po vedal.

Ghetto za Žide

Hitlerjev propagandni minister Goebels si je zdaj izmisli novo sadistično muko za nemške Žide: Židje bodo naseljeni ločeno v posebnih mestnih predelih ali "ghettih", kakor so imenovali tako ločena naselja za Žide v srednjem veku, ki jih je izumel. Kakor gobavci bodo moralni živeti ločeno od ostalih prebivalstva! In Goebbeljski objavljuje, da bo to šele prvi korak, da se maščuje nadnjimi za atentat na nacistega diplomata v Parizu. Vedno bolj postaja očitno, da je bolje biti pes v Ameriki kot Žid v današnji Nemčiji, pod vlado načijskih krvolocnih zvedin.

PRIREDBE KLUBOV J. S. Z.

V sledenem seznamu so priredbe klubov JSZ, konferenčnih organizacij in socialističnih kulturnih družin:

NOVEMBER

STRABANE, PA. — Veselica klubu št. 118 JSZ v soboto 12. novembra v dvorani dr. it. 138 SNPJ.

Waukegan, Ill. — Kartna zabava klubu št. 45 JSZ v soboto večer 19. novembra v Slov. nar. domu.

CLEVELAND, O. — Koncert soc. "Zarje" na Zahvalni dan 24. nov. v auditoriju SND.

CHICAGO, — Koncert "Save" v nedeljo 27. nov. v dvorani SNPJ.

DECEMBER

BRIDGEPORT, Ohio. — Veselica klubu "Naprej" št. 11 JSZ v soboto večer 10. dec. na Blaine, O.

DETROIT, Mich. — Plešna veselica klubu št. 115 JSZ v soboto 17. dec. v Slov. del. domu.

COLLINWOOD, O. — Veselica klubu št. 4

KEMAL ATATURK, OČE TURŠKE REPUBLIKE JE UMRL

Minuli teden je preminul po dolgotrajni bolezni na obistih največji mož sodobne Turčije, predsednik republike Kemal Ataturk, star 58 let. Ko je predsednik ankarske poslanske zbornice, Abdul Halik Renda sporočil ljudstvu žalostno vest, je izjavil: "Svet ne bo več videl njemu podobnega moža."

Pokojni predsednik je bil rojen 1. 1881 v Solunu v današnjem Grčiji. S 24. leti je bil že mnogo obetajoč vojaški častnik. Njegova uporna natura pa ga je večkrat privela v ječo, ker je sovražil tiranski sultaničev ženštvo ter vzel duhovščini sploh vsak vpliv na javno življenje, proglasil nov zakonik, odkril ženskam do tedaj zakrite obrazce, vzel moškim tradicionalno turškom pokrivalo fes ter z vso silo deloval na to, da čim prej modernizira mesto republiko. Pod njegovo vladom je naposled začela izginjati nepisemnost, ki mu je bila poprej nekaj običajnega vseposod. Ženskam je odpril pot v javne in privatne urade in delavnice ter na višje šole, starodavno arabsko pisavo je nadomestil z latinico in moderniziral ali povevropil je celo turško glasbo. Takisto je odpravil množenstvo. Lep spomenik si je postavil tudi z Ankaro, novim glavnim mestom, zgrajenim v najmodernejšem slogu na mestu, kjer je nekoč stalo zanikno turško Anatolsko gnezdo. Obenem je postavil temelje moderni turški industriji, moderniziral promet itd. Na kratko povedano, je Kemal v dveh desetletjih izpremenil Turčijo iz zaostale in praznoverne dežele v moderno industrijsko in poljedelsko državo ter dvignil prebivalstvo iz mraka praznoverstva. Turki so to dobro vedeli, zato mu je narodna skupčina pred leti podeleila častni naslov "Ataturk" ali oče Turkov.

Ceprav je bil način njegovega vladanja diktatorski, pa je bil Kemal vzljč temu pri svojem ljudstvu izredno priljubljen. To se je pokazalo tudi ob prilikah njegove smrti, ko so množice na trgu Ankare in Carigrada žalostno pobesile glave, ko so bile zastave znažne na pol droga, kar je pomenilo, da je Oče Turkov premisel. Kemal je bil namreč eden tistih redkih diktatorjev, kakršnih je bilo v zgodovini silno malo, ki jim gre vedno in povsod za koristi ljudstva in dežele. V naših časih je bil edini diktator svoje vrste, zato si bodo ostali diktatorji gotovo odahnili, ker jim ne bo več stal pred očmi kot živi vzgled. V zunanjih politiki je vedno gledal za takojšnjimi koristmi, pa tudi bal se ni, saj se tudi našli reformirati mesto republike.

Ko je zadnji turški sultan pohlevno sprejel mirovne pogone, ki so jih diktirali zaveznički in ki so razpadajoči Turčiji zadrgnili vrh okrog vrata, je Kemal razkačen odhitel v Anatolijsko, kjer je organiziral revolucijo, odstavil sultana in proglasil republiko. Nato se je spravil nad Grke, ki so s pristantkom Angležev okupirali velik del Male Azije, vključivši veliko pristaniško mesto Smirno; v nekaj mesecih jih je pognal do morja in domov na Grško.

Potem je začel z vso odločnostjo reformirati mesto republike.

Čeprav je bil način njegovega vladanja diktatorski, pa je bil Kemal vzljč temu pri svojem ljudstvu izredno priljubljen. To se je pokazalo tudi ob prilikah njegove smrti, ko so množice na trgu Ankare in Carigrada žalostno pobesile glave, ko so bile zastave znažne na pol droga, kar je pomenilo, da je Oče Turkov premisel. Kemal je bil namreč eden tistih redkih diktatorjev, kakršnih je bilo v zgodovini silno malo, ki jim gre vedno in povsod za koristi ljudstva in dežele. V naših časih je bil edini diktator svoje vrste, zato si bodo ostali diktatorji gotovo odahnili, ker jim ne bo več stal pred očmi kot živi vzgled. V zunanjih politiki je vedno gledal za takojšnjimi koristmi, pa tudi bal se ni, saj se tudi našli reformirati mesto republike.

kadar obnašati kot premaganec, temveč kot predstavnik enakopravne sile. S sovjetsko Rusijo je imel dokaj prijateljske stike.

Osebno je bil poln energije, ki mu ni dala mirovati. Noči je večno prebival sultanat, pregnal kalifat (mohamedansko papeštvvo), zatrl samostane in razne verske redove ter vzel duhovščini sploh vsak vpliv na javno življenje, proglasil nov zakonik, odkril ženskam do tedaj zakrite obrazce, vzel moškim tradicionalno turškom pokrivalo fes ter z vso silo deloval na to, da čim prej modernizira mesto republiko. Pod njegovo vladom je naposled začela izginjati nepisemnost, ki je bila poprej nekaj običajnega vseposod. Ženskam je odpril pot v javne in privatne urade in delavnice ter na višje šole, starodavno arabsko pisavo je nadomestil z latinico in moderniziral ali povevropil je celo turško glasbo. Takisto je odpravil množenstvo. Lep spomenik si je postavil tudi z Ankaro, novim glavnim mestom, zgrajenim v najmodernejšem slogu na mestu, kjer je nekoč stalo zanikno turško Anatolsko gnezdo. Obenem je postavil temelje moderni turški industriji, moderniziral promet itd. Na kratko povedano, je Kemal v dveh desetletjih izpremenil Turčijo iz zaostale in praznoverne dežele v moderno industrijsko in poljedelsko državo ter dvignil prebivalstvo iz mraka praznoverstva. Turki so to dobro vedeli, zato mu je narodna skupčina pred leti podeleila častni naslov "Ataturk" ali oče Turkov.

Za predsednika turške republike je bil izvoljen prvič leta 1923, in pozneje pri vsakih votivah ponovno – izvoljen brez opozicije.

Turčija ga bo pogrešala.

I. J.

Kemalov naslednik

Turška narodna skupčina je izvolila na Kemalovo mesto generala Ismet Inonu, ki je bil prejšnje čase znan kot Ismet paša. Novi predsednik turške republike je star 58 let – toliko kot je bil Kemal Ataturk ko je umrl. Inonu je bil eden najbolj intimnih Kemalovih so-delavev in je bil več kot deset let ministriki predsednik. Za Kemalom je bil tudi najvplivnejši mož v republiki. Svet ga pozna kot dobrega diplomata, ki je uspešno zastopal koristi mlade republike, ko se je bora za obstoj in proti poskuškom zaveznikov, da se jo kaznuje zaradi udeležbe Turčije v vojni na strani centralnih sil. Inonu se je tako zanima za Združene države in Veliko Britanijo ter je prijateljsko razpoložen napram svoj. Rusiji, ker je pomagal Kemalu v dneh boja za obstoj nove republike.

Cehi prepovedujejo filme in drame

Češka vlada je prepovedala predvajanje cele vrste filmov in dram, ki vsebujejo ideje, ki so zoprine nacijem. Med drugim je prepovedala filme "Hiša Rothschildov" (ameriški), "Glas Izraela" (palestinski), "Golem" (francoski) in dva sovjetska filma. Prepovedala je tudi uprizorjanje proti diktatorjem naperjene drame slavnega češkega dramatika Karla Čapka "Bela kuga". Tako morajo zdaj čehi plesati po muziki iz Berlina... Če bi ta muzika zahreščala: "Knjige na grmado!" bi se ji čehi moralni tudi pokoriti... Chamberlainov greh res postaja z vsakim dnevom težji in ostudnejši!

DRŽAVLJANKA

Znana filmska zvezdnica Louise Rainer je pred kratkim obiskala New York, kjer je izjavila, da se bo odpovedala avstrijskemu oziroma nemškemu državljanstvu in prisegla zvestobo Združenim državam. "Potem bom pa samo trdno Amerikanca", je dejala pred reporterji. Louisi se je zamenila staro domovino, odkar je nadzavladal kljukasti križ.

Kadar želite kaj oglašati, spomnite se "Proletarca".

ČAROBNI PRSTAN

Po ustrem izročilu pripoveduje IVAN VUK

Nekega dne je mlad kmet, ki mu ni dala mirovati. Noči je večno prebival sultanat, pregnal kalifat (mohamedansko papeštvvo), zatrl samostane in razne verske redove ter vzel duhovščini sploh vsak vpliv na javno življenje, proglasil nov zakonik, odkril ženskam do tedaj zakrite obrazce, vzel moškim tradicionalno turškom pokrivalo fes ter z vso silo deloval na to, da čim prej modernizira mesto republiko. Pod njegovo vladom je naposled začela izginjati nepisemnost, ki je bila poprej nekaj običajnega vseposod. Ženskam je odpril pot v javne in privatne urade in delavnice ter na višje šole, starodavno arabsko pisavo je nadomestil z latinico in moderniziral ali povevropil je celo turško glasbo. Takisto je odpravil množenstvo. Lep spomenik si je postavil tudi z Ankaro, novim glavnim mestom, zgrajenim v najmodernejšem slogu na mestu, kjer je nekoč stalo zanikno turško Anatolsko gnezdo. Obenem je postavil temelje moderni turški industriji, moderniziral promet itd. Na kratko povedano, je Kemal v dveh desetletjih izpremenil Turčijo iz zaostale in praznoverne dežele v moderno industrijsko in poljedelsko državo ter dvignil prebivalstvo iz mraka praznoverstva. Turki so to dobro vedeli, zato mu je narodna skupčina pred leti podeleila častni naslov "Ataturk" ali oče Turkov.

"V potu svojega obraza boš jedel kruh", je bilo rečeno nekoč. Dobrovoljen nasmej mu je zbežal preko ustnic. Tedaj pa je stopila pred njega — od kod je prišla in kdaj je prišla, se kmet zljataru zahvalil za prenosc vse in se odpravil domov.

Ko je kmet odšel, se je zljatar zaprl v sobo in začel stotisoč dukatov. Komaj je obrnil prstan, so začeli padati dukati kakor bi deževalo. Padali so in padali, da so vsa tla sobe bila že polna in se pod težo zljata kar šibila. Ker niso nehali padati, zakaj stotisoč dukatov je velika teža, so se tla zlomila in zljatar je z dukati vred strmoljal v klet in se tam pod težino zljata zadušil.

Kmet je prišel domov. Počakal je ženi prstan in rekel: "Posej, tam v gozdu raste visoka jelka. Pojdji in posekaj jo. V nji boš našel svojo srečo, če boš znal oceniti."

Rekla je in odšla. In ko se je ozrial kmet po nji, je že ni bilo več.

"Hm, kaj more neki to biti?" je pomisli. "Saj se mi menda ni sanjalo. Videl sem starko pred seboj, in tudi slišal njen glas. Izginila pa je kakor v sanjah."

Pognal je vole, dooral ostanek in odkorakal domov.

"Veš kaj, žena," je rekel prišedši domov z voli in pludem domov. "Neka star ženska mi je svetovala, naj posekam tisto visoko jelko v gozdu. Baje bom v nji našel srečo. Kaj praviš k temu?"

"Poskus in verjemi", je rekla žena in že mu je napolnila torbo s hrano. "Saj pravijo, da trdna vera premika celo gorivo, morda bo pa tudi pokazala srečo."

Kmet je vzel sekiro in odšel v gozd. Ogledal je jelko od vseh strani. Res, lepa je bila, vitka in visoka. Zavrhil je rokav in jo posekal. Ko je padla, je videl med vejam gnezdo. Dve jajci sta bili v njem, ali oba sta se pri padcu razbili. In iz enega jajca se je zdaj razvila orel, iz drugega pa se je skotil prstan.

Orel je rekel kmetu:

"Vzemti ta prstan. Čaroben prstan je. Karkoli si boš zaželet, obrni ga in zgodilo se bo."

Rekel je orel in odletel.

Kmet je vzel prstan in odšel domov. Med potomo se je ustavil v mestu, kjer je bil zljatar. Pokazal mu je prstan in ga vprašal, koliko tak prstan stane in kakšna je njegova vrednost.

Zljatar je ogledoval prstan, nato pa je rekel:

"Nobene vrednosti nima ta prstan!"

Kmet mu je povedal zgodbo, ki se mu je prigordila in da mu je orel rekел, da ima ta prstan takšno in takšno čarodejno moč.

Zljatar je ogledoval prstan, nato pa je rekel:

"Nobene vrednosti nima ta prstan!"

Kmet mu je povedal zgodbo, ki se mu je prigordila in da mu je orel rekel, da ima ta prstan takšno in takšno čarodejno moč.

Zljatar je ogledoval prstan, nato pa je rekel:

"Nobene vrednosti nima ta prstan!"

Kmet mu je povedal zgodbo, ki se mu je prigordila in da mu je orel rekel, da ima ta prstan takšno in takšno čarodejno moč.

Zljatar je ogledoval prstan, nato pa je rekel:

"Nobene vrednosti nima ta prstan!"

Kmet mu je povedal zgodbo, ki se mu je prigordila in da mu je orel rekel, da ima ta prstan takšno in takšno čarodejno moč.

Zljatar je ogledoval prstan, nato pa je rekel:

"Nobene vrednosti nima ta prstan!"

Kmet mu je povedal zgodbo, ki se mu je prigordila in da mu je orel rekel, da ima ta prstan takšno in takšno čarodejno moč.

Zljatar je ogledoval prstan, nato pa je rekel:

"Nobene vrednosti nima ta prstan!"

Kmet mu je povedal zgodbo, ki se mu je prigordila in da mu je orel rekel, da ima ta prstan takšno in takšno čarodejno moč.

Zljatar je ogledoval prstan, nato pa je rekel:

"Nobene vrednosti nima ta prstan!"

Kmet mu je povedal zgodbo, ki se mu je prigordila in da mu je orel rekel, da ima ta prstan takšno in takšno čarodejno moč.

Zljatar je ogledoval prstan, nato pa je rekel:

"Nobene vrednosti nima ta prstan!"

Kmet mu je povedal zgodbo, ki se mu je prigordila in da mu je orel rekel, da ima ta prstan takšno in takšno čarodejno moč.

Zljatar je ogledoval prstan, nato pa je rekel:

"Nobene vrednosti nima ta prstan!"

Kmet mu je povedal zgodbo, ki se mu je prigordila in da mu je orel rekel, da ima ta prstan takšno in takšno čarodejno moč.

Zljatar je ogledoval prstan, nato pa je rekel:

"Nobene vrednosti nima ta prstan!"

Kmet mu je povedal zgodbo, ki se mu je prigordila in da mu je orel rekel, da ima ta prstan takšno in takšno čarodejno moč.

Zljatar je ogledoval prstan, nato pa je rekel:

"Nobene vrednosti nima ta prstan!"

Kmet mu je povedal zgodbo, ki se mu je prigordila in da mu je orel rekel, da ima ta prstan takšno in takšno čarodejno moč.

Zljatar je ogledoval prstan, nato pa je rekel:

"Nobene vrednosti nima ta prstan!"

Kmet mu je povedal zgodbo, ki se mu je prigordila in da mu je orel rekel, da ima ta prstan takšno in takšno čarodejno moč.

Zljatar je ogledoval prstan, nato pa je rekel:

"Nobene vrednosti nima ta prstan!"

Kmet mu je povedal zgodbo, ki se mu je prigordila in da mu je orel rekel, da ima ta prstan takšno in takšno čarodejno moč.

Zljatar je ogledoval prstan, nato pa je rekel:

"Nobene vrednosti nima ta prstan!"

Kmet mu je povedal zgodbo, ki se mu je prigordila in da mu je orel rekel, da ima ta prstan takšno in takšno čarodejno moč.

Zljatar je ogledoval prstan, nato pa je rekel:

PROLETAREC

CHICAGO, ILL., November 16, 1938.

Comments on the Election

The Republicans are making much of their gains in a number of states and in congress. If they had gained as much in other states as in Wisconsin, they would control the lower house of the seventy-sixth congress, but they fell far short of that. The Democrats will still have nearly three times as many senators as the Republicans, and the Democrats will still control the lower house by a ratio of about three to two.

The election of Lehman in New York heartens the Democrats, but the Republicans also crow over the fact that Dewey gave him such a close race. The reelection of Wagner to the senate is something over which almost anyone who is not an economic royalist may rejoice, as he is a valuable member of that body. Strange to say, the Democratic administration endorsed Mayor Hague's candidate for the senate in New Jersey. It is gratifying that he was defeated, even though the Republican winner may be no better. The Republican victory in Pennsylvania was given to that party by Democratic blundering. The defeat of Governor Benson, Farmer-Laborite, in Minnesota, and the triumph of the Republicans, is a calamity. The reelection of Senator Nye in North Dakota retains an anti-war senator who is not afraid to disagree with the imperialistic policies of the administration. Kansas is "normally" a Republican state, whatever that means, and the Republican victory is not surprising. The same comment goes for Ohio.

In California the ham and eggs senatorial candidate was elected but the ham and eggs proposed amendment of the state constitution was defeated. Some of us were mean enough to hope the amendment might be adopted, in order that the plan might be tried on the dog, California, so that it could demonstrate its failure in one state, whereupon other states would no longer be bothered with propaganda concerning it. The defeat of the proposal will be a relief to Governor-elect Culbert L. Olson, who, for campaign purposes, said he was willing that the plan should be given a trial. A most pleasing result of Olson's election is that he will almost certainly pardon Tom Mooney. A curious feature of the Olson candidacy was that he was endorsed by labor within the state, whereas Merriam, the Republican incumbent, was endorsed by William Green.

It was admitted before the election that the Republicans would gain somewhere from 40 to 60 seats in the lower house of congress. They have gained about 82. Some think that, in view of the election returns, the president will pipe down and be "good" for the remainder of his term, but that theory is not in accord with the Roosevelt psychology. It is more probable that there will be a bitter battle over issues some of which will not amount to a great deal, and none of which will be fundamental, and within a year or so it will become a little clearer whether Roosevelt will control the Democratic convention in 1940, or not. Last week's elections do not indicate that he will control it. If the reactionaries should gain control of the Democratic party, a new national party will be a necessity, for the Republican party is already controlled by the reactionaries.

—Milwaukee Leader.

The Republicans' Best Argument

Out of all the muck and slime which characterized the recent contest between the two old political parties in Pennsylvania, the Republicans developed the best argument. Said Candidate James:

"In spite of all the talk that has been done by the Democrats, nothing has been done to correct the evils afflicting the nation. After almost 10 years there are no more jobs than before and the best that the Democrats have to offer is degrading relief and increased national debts."

Of course that is true! And, of course it will remain true until more fundamental measures are adopted than either the Republicans or the Democrats are willing to adopt.

What must be done to remove widespread unemployment, insecurity and the need for relief is to abolish the cause of those evils. And what causes them is the system which permits a few people to take the surpluses which men and machines produce.

Unfortunately, both old parties propose to continue the surplus system. The utmost that Candidate James offered was a revival of private industry. But he did not propose

—Reading Labor Advocate.

to distribute the products of industry among the people.

So long as the private profit system exists, increased production will merely result in increased surpluses and, in turn hasten the day when glutted markets force an increase in industrial lay-offs.

We Socialists have done a lot of talking and writing about a system of "production for use." But what we apparently have failed to get across is the fact that the present economic system cannot function unless the things which industry can produce can also be consumed.

Higher wages and shorter hours will retard the accumulation of surpluses and make life more secure. Public works, relief allowances and even wars will serve to speed the use of those surpluses. But only the socialization of industry and planned production and distribution of abundance on the basis of human needs instead of for the satisfaction of profit desires will be a fundamental solution to poverty and insecurity.

And only Socialists propose that solution.

—Reading Labor Advocate.

TWENTY YEARS AFTER— AND THERE IS NO PEACE

From The "New Leader"

Twenty years after the end of the World War there is no peace. The nations are piling up staggering armaments. Industry in all nations continues depressed. Hundreds of millions of wage workers have no jobs, no incomes. Millions of farmers and peasants are impoverished while foodstuffs glut the countryside.

Twenty years after! Japan, turning bandit, seizes Manchuria and now desolates China. Italy shoots Ethiopia into submission, Germany seizes Austria and dismembers Czechoslovakia; both Italy and Germany war on the Spanish Republic and in no instance has there been a declaration of war!

Twenty years after! After centuries of evolution towards democracy the barbaric creed of dictatorship settles like a black pall over a large section of Europe. Science is outlawed and the scientist is jailed. Art and literature are transformed into prostitutes chained in Nazi and Fascist brothels.

Twenty years after! The democratic nations cower before dictatorial

bullies whose appetite for plunder increases with every robbery raid.

Twenty years after! Three fascist powers are united in a solidarity of aggression, breaking down all the orderly and peaceful procedures between nations, while the democratic nations divide and disagree on policies to check the new barbarism.

Twenty years after! The democratic Labor and Socialist movement of the world is bleeding from ghastly wounds inflicted by the fascist powers in Europe.

But, no matter how dark the picture—and it is dark—the ideals for which liberators have sacrificed and perished over the centuries are not dead. Liberty may be in chains in the dictatorial nations but it has never surrendered. The struggle for human liberation will go on until the dictatorships are only a hideous memory of a sad phase of that glorious struggle and Democracy will be master of the world!

—Reading Labor Advocate.

Wealth is not his that has it, but his that enjoys it.—Franklin.

SAVA'S CONCERT

Chicago, Ill. — A sea of lovers, dance-lovers, swaying in the soft dreaminess the dance music evokes—but, before reaching that far ahead, to that delightful part of the program, let us first tell you of what precedes.

Sava's songsters have prepared a program of singing and entertainment spiced with the variety and fineness that, as an admirer of good singing and delightful musical entertainment, you will deeply appreciate not to mention thoroughly enjoy.

If you should, consciously or unconsciously, do yourself the dishonor of muffling this date, woe be unto you, for you will have missed a real treat.

The date of Sava's Concert is November 27, and the place, the SNPJ Hall.

It will begin at 3:30 P. M. after which we shall wend our way downstairs where, waiting for us, there will be just loads of good things to satisfy our appetite and thirst.

The evening, of course, will be given over to the complete and unrestrained reign of music, dance and song.

May we remind you again to reserve the date with Sava on November 27, at the SNPJ Hall.

You can get your tickets in advance, at a saving, from any one of the chorus members or at the Proletarec office. — D.

GOOD RESPONSE SHOWN FOR SOCIAL STUDY CLUB'S CLASS

Chicago, Ill. — Assured of an attendance and confident of the earnest participation and willingness of our members we can now get down to real work with our class. Through this class, everyone willing to devote one night a month plus an evening or two of optional supplementary reading at home, will benefit greatly through the brushing-up on Socialist studies and program it affords.

The text we have decided to use is Fred Henderson's "The Case for Socialism," following the study outline prepared for it by Andrew J. Biemiller and Maynard C. Krueger. Both these works are authorized by the Education and Research Committee of the Socialist Party.

The fourteen members who attended the first class last Friday were all enthusiastic about it.

Others who have from time to time attended Social Study Club meetings and affairs are urged to grasp this opportunity of advantageously combining an evening of pleasure and study.

The class will be held on the second Friday of each month at the Slovene Labor Center commencing promptly at 8:30 P. M. — J. D.

BASIS OF PEACE

The basis of labor peace lies much deeper indeed, than the personal surface clash between Lewis and Green. Nor, do we believe, will peace be brought nearer through the brand-new suggestion for the appointment of a fact-finding commission for labor and industry. Peace can, and will, come only through the recognition, by both sides, that there is room in the great American labor household for both craft unionism in the skilled trades and for industrial unionism in the mass production industries. It will, and must, come through the sincere adoption of the thought that the new and the old, the conservative and the progressive, can merge into one powerful army of labor with sufficient elbow room for all concerned. It is not a day too late, nor an hour too early, for the resumption of peace conversations.—Justice.

—Reading Labor Advocate.

—Reading Labor Advocate.